

A close-up, warm-toned photograph of a person's hands playing a piano. The person is wearing a white long-sleeved shirt. The piano keys are black and white, and the lighting is soft, creating a focused and intimate atmosphere. The text is overlaid on the left side of the image.

225

jaar
toetsen

het
muziek
instrumenten
fonds

225 jaar toetsen

uit de collectie van het muziekinstrumentenfonds

maurits koelmans

fortepiano van Gerard Tuinman *Utrecht, 2001*

naar een model van Gabriel Anton Walter *Wenen, ca. 1800*

joseph haydn 1732-1809

- 1 Variaties in f (Sonate), Hob. XVII:61 16:01

shuann chai

fortepiano van Michael Rosenberger *Wenen, ca. 1820*

carl czerny 1791-1857

- 2 Variaties op een populair thema van Pierre Rode, op. 33
"La Ricordanza" 10:57

olga pashchenko

vleugel van Sébastien Erard *Parijs, 1858*

frédéric chopin 1810-1849

- 3 Andante spianato et Grande polonaise brillante, op. 22 14:12

bart van oort

vleugel van Johann Baptist Streicher & Sohn *Wenen, 1874*

léon boëllmann 1862-1897

- 4 Nocturne, op. 36 4:16

claudé debussy 1862-1918

- 5 Nocturne, L 82 6:55

guillermo castellano p  rez

vleugel van Bösendorfer, B-213 *Wenen, 1998*

franz liszt 1811-1886

- 6 Les cloches de Genève
(uit: Première année de p  lerinage: Suisse)
- 7 Sposalizio
(uit: Deuxième année de p  lerinage: Italie)

6:44

7:55

nino gvetadze

vleugel van Steinway & Sons, D-274 *Hamburg, 2022*

wolfgang amadeus mozart 1756-1791

- 8 Rondo in D, KV 485

5:56

franz h  ver wolfgang mozart 1791-1844

- 9 Polonaise m  lancolique in e, op. 17 nr. 2

7:01

totale speelduur

80:24

Maurits Koelmans

het muziekinstrumentenfonds

de klank van talent

Het Muziekinstrumentenfonds wil muziektalent koesteren en laten bloeien. Het hebben van alleen talent is niet genoeg, het slaagt pas als je als musicus het beste 'gereedschap' in handen hebt. Bij Het Muziekinstrumentenfonds kunnen talenten aankloppen voor een instrument dat past bij hun ambitie en carrière. Zij krijgen daarmee de kans alles uit hun muzikale reis te halen. Zo bouwt het fonds mee aan een bloeiend Nederlands muziekleven, waar u als muzikliefhebber heerlijk van kunt genieten.

klavierliefde

Dankzij schenkingen en nalatenschappen heeft het fonds een indrukwekkende collectie opgebouwd. Die bevat strijkinstrumenten en -stokken, vleugels, harpen en veel meer, van eeuwenoud tot aan gloednieuw. Het Muziekinstrumentenfonds heeft 101 toetsinstrumenten in de collectie, die drie eeuwen beslaan. Op deze cd klinken daarvan zes instrumenten, bespeeld door zes bevlogen musici.

mogelijk door muzikliefhebbers

Het Muziekinstrumentenfonds steunt structureel maar liefst 430 muzikale talenten. Dit is mogelijk door een betrokken kring van particuliere donateurs, die onmisbaar zijn om de musici de kans te geven zich te ontwikkelen. Donateurs maken het mogelijk de collectie in topconditie te houden, essentiële aankopen te doen en het proces van bruikleen zorgvuldig uit te voeren.

klankwereld om te koesteren

westvestkerk, schiedam

Bart Houtgraaf grijpt naar zijn gereedschap. 'Deze toon dooft te snel uit', zegt hij. Maanden heeft hij besteed aan de restauratie van deze historische vleugel uit 1858, in Parijs gebouwd door Sébastien Erard. En nu, in de pauze van een cd-opname, valt er tóch nog iets te verbeteren. 'Ik schuur het vilt van dit hamerkopje een beetje bij. Dan klinkt de toon een fractie langer door, hoor je?'

De Erard is maar een van de vleugels die in deze opnameweek afreizen naar de Westvestkerk in Schiedam. Per vrachtwagen, secuur ingepakt, worden ze afgeleverd. De oudste piano's stammen uit de jaren rond 1800, op hun ranke pootjes ogen ze kwetsbaar. De jongste, een Bösendorfer uit 1998, heeft het vertrouwde slagschipformaat. Aan Houtgraaf en collega's de taak om de instrumenten pico bello te prepareren. Zodat toppianisten als Olga Pashchenko en Bart van Oort er hun magie op kwijt kunnen.

Je kunt natuurlijk zeggen: speel de muziek van Haydn en Chopin toch op een nieuwe Steinway. Dat zijn degelijke, betrouwbare instrumenten, des te sneller is de cd-opname klaar. En toch gaan we dat niet doen, zegt de eigenaar van de vleugels, Het Muziekinstrumentenfonds. Geen kwaad woord over de moderne Steinway, maar historische piano's zijn uniek en kostbaar erfgoed. Ze hebben componisten geïnspireerd, pianisten uitgedaagd en publiek bedwelmend. Die klankwereld moeten we koesteren, vindt het fonds. En niet door de oudjes in

een museum te laten zwijgen, maar ze juist speelbaar te houden voor de beste pianisten van onze tijd.

Dan komt bij zo'n opnameweek nog heel wat kijken. Neem alleen al de Erard. Het instrument heeft oorlogen overleefd en opknapbeurten doorstaan. Toch mankeerde er een halfjaar geleden van alles aan. Haperend mechaniek was nog het minste. Scheuren in de zangbodem, de houten ziel van een vleugel die de klank versterkt, waren bijna fataal. Dit herstelwerk vroeg om specialisten als Bart Houtgraaf, ambachtslui met kennis van stemblok, spreits, agraffe en de rast.

botermarkt, haarlem

Die expertise vind je bijvoorbeeld aan de Botermarkt in Haarlem. Hier zetelt de firma Andriessen Piano's-Vleugels, waarvan Houtgraaf mede-eigenaar is. Het bedrijf koopt, verkoopt, onderhoudt en restaureert. In de etalage lonken glimmende instrumenten naar nieuwe bespelers. Dieper in het pand is de werkplaats, een lustoord van zagen, schaven, tangen, beitels, hamers en gutsen. Houtgraafs collega-directeur Frank Bonarius leidt er rond.

'We zijn het groenste bedrijf van Nederland', zegt hij trots. 'Ga maar na: alles wat hier binnenkomt wordt gerecycled. We werken met historisch materiaal en daar zijn we natuurlijk zuinig op. Als het moet schrapen we zelfs de oude laklaag van een instrument. Zeef de houtvezels eruit, los op in alcohol en breng de lak met een kwastje opnieuw aan. Weinig mensen beseffen het,

maar vleugels behoren tot de zeldzame voorwerpen die eeuwen meegaan. Mits je ze goed onderhoudt.'

Al pratend schudt Bonarius een snelcursus pianobouw uit de mouw. 'Eind 18de eeuw begon het met louter hout. De vroege piano's hadden een bescheiden volume en een dunne toon. Denk aan de Rosenberger die voor de cd-opname is gebruikt, of de fortepiano van Gerard Tuinman. Die stamt weliswaar uit 2001, maar Tuinman heeft een Weens instrument van Anton Walter tot op de millimeter nauwkeurig nagebouwd. Zó moet rond 1800 een vleugel hebben geklonken.'

Algauw werd de pianobouw een race naar meer. Meer tonen, zodat een componist in de hoogte en de laagte beter uit de voeten kon. Meer volume, zodat de pianoklank de achterste rij van een concertzaal kon bereiken. En een langere toon, zodat een pianist een melodie bijna als een zanger kon afleveren. 'Per saldo', zegt Bonarius, 'kwam er aan vleugels steeds meer ijzer te pas. Ze moesten de almaar grotere trekkracht van alle snaren kunnen weerstaan.'

1867 was een kanteljaar. Op de Wereldtentoonstelling in Parijs presenteerde de Amerikaanse bouwer Steinway de eerste vleugel met een gietijzeren frame en kruiselings gespannen snaren, voor nóg meer trekkracht. Bonarius: 'Ideaal voor pianisten die, zoals Franz Liszt, veel herrie wilden maken. En alle bouwers moesten erin mee, want de concurrentie was gigantisch. Voor veel pianisten is een Steinway nog altijd het summum. Maar als je het mij vraagt, klinken een goede Blüthner, Bösendorfer of Bechstein óók fantastisch.'

Veel vleugels van Het Muziekinstrumentenfonds komen vroeg of laat onder de hoede van Bonarius en zijn collega's. 'Regulier onderhoud plegen we eens per jaar op locatie, denk aan een stembeurt of het verhelpen van kleine mankementen. Groot onderhoud gebeurt hier.

We herstellen beschadigingen en vernieuwen snaren, koppen en stelen. Als zo'n vleugel het pand verlaat, kan hij er weer decennia tegenaan. Voor ons is het trouwens een erebaan. Het fonds bezit een prachtige collectie vleugels en geeft ze in bruikleen aan musici. Dat is belangrijk, want die kunnen zo'n instrument uit eigen portemonnee allang niet meer betalen.'

westvestkerk, schiedam

Door de Westvestkerk in Schiedam zweeft een *Nocturne* van Clara Schumann. Bart Houtgraaf luistert, op de Erard speelt Olga Pashchenko haar vingers warm. Pashchenko werd geboren en getogen in Moskou, maar woont alweer jaren in Nederland. Tijdens de restauratie was ze Houtgraafs klankbord. Pashchenko kent de Erard immers van haver tot gort, het is het instrument waarop ze lesgeeft aan het Conservatorium van Amsterdam. Als ze een toon te fel vond, maakte Houtgraaf de klank milder door het vilt van de hamerkop met een prikker zorgvuldig te intoneren. Hoorde ze ergens een bijgeluid, dan zocht hij naar de oorzaak. 'Een voorbeeld', zegt Houtgraaf: 'Als Olga een bepaalde passage heel snel speelde, werd een toets opzij gedrukt die tegen een stift ketste. Het was amper hoorbaar. Live maakt zo iets niet uit, maar bij een cd-opname wil je dat natuurlijk niet hebben.'

Na de restauratie is de Erard meegaander geworden, vindt Pashchenko. Ze kan er nu zachter op spelen, en met meer kleur. 'Dat is nou het mooie van dit werk', zegt Bart Houtgraaf. 'Ik speel zelf best behoorlijk piano, maar de laatste stap in een restauratie vereist een kunstenaar die álles voelt en álles uit een instrument haalt. Op een dag zei Olga: de toets van de centrale c gaat te diep. Het scheelde niks, een tiende millimeter hooguit, maar ze had gelijk. Zulke details, daar doen we het voor.'

Guido van Oorschot

over de musici en instrumenten

Op de website van Het Muziekinstrumentenfonds valt veel te ontdekken. Wij nodigen u uit daar te lezen over de musici van deze cd, wat zij met u willen delen over het gekozen repertoire, over het instrument dat zij bespelen en het levensverhaal van de instrumentbouwer.

Ga naar www.muziekinstrumentenfonds.nl/225jaartoetsen of scan de QR-code:

het muziekinstrumentenfonds

Sint Annenstraat 12 | 1012 HE Amsterdam

Postbus 11912 | 1001 GX Amsterdam

020-6221255

info@muziekinstrumentenfonds.nl

www.muziekinstrumentenfonds.nl

iban: NL58 ABNA 0555 0286 66

Alle instrumenten op deze cd komen uit de
collectie van Het Muziekinstrumentenfonds.

Onze dank gaat uit naar iedereen
die cultuur in het algemeen, en
Het Muziekinstrumentenfonds in
het bijzonder, een warm hart toedraagt.

Het Muziekinstrumentenfonds is een
door het CBF erkend Goed Doel
en een culturele ANBI.

colofon

opnamelocatie

Westvest90-kerk, Schiedam

opnamedata

21 mei, 26-28, 30 augustus 2024,

22 januari 2025

opname en productie

Mediatrack

producer/recording engineer

Tom Peeters

track 2 Ernst Coutinho & Tom Peeters

pianostemmer en onderhoud

Marc van Wageningen & Bart Houtgraaf

(Andriessen Piano's-Vleugels)

fotografie opnamesessies

Jeroen Dietz

ontwerp

Atelier René Knip i.s.m. Rens Martens

projectleider

Lennart van der Sman

en Marcel Schopman

het
muziek
instrumenten
fonds